

Helvarenbeek.

Den 21 Augustus 1899 bezocht ik deze gemeente Ik reed van Tilburg naar Helvarenbeek; van daar naar Zwoeg Mierde; en van daar over Beusel, Bludel en Zlapert naar Lersel, alwaar ik overnachtte in het logement van Mol.

Op het Raadhuis vond ik B. en W.; mijn eerste werk was, na te gyaan, of men was te gemaekt gekomen aan de verschillende opmerkingen, waartoe mijn onderzoek van de gemeentelijke administratie in 1895 had geleid. Tot mijn bedwerven moest ik erwaren, doch men in velelei opzichten doaraan niet voldaan had.

Op mijne audientie verscheen de armmester Verhoeven, die indieltingen kwam vragen naar aanleiding van mijne circulaire in zake het byhouden van bedektingslijsten van armbestuur.

Daarna verscheen notaris Zleepmans, tevens majoor commandant van de reestende schutterij; hij vroeg verhooring van salaris voor zijn buitenaart lidvandermeester, en beklagde zich verder over de wijze, op welke zijn collega notaris Verdijk te Lersel, tegen hem concurreerde. Dese ontzag zich zelfs niet, in Helvarenbeek verkwopingen van roerend gaed te komen houden terden van f 150. - opbrengst! -

Van B. en W. vernam ik, dat de heer Swaegenmakers uit Tilburg eigenaar was van „Lynemendaal“, welke buiten van ouds behend staet als het kasteel van Diersfen.

Bij verschillende gelegenheden wist hij zich het bezit te herrekenen van het heerlijke jachtrecht van Helvarenbeek, Diersfen en Westelheers; voor een deel betaalde hij f 5000; later voor een ander deel f 3000; alles samen konde heershet heerlijke jachtrecht f 10000; toen in rechte, ten slotte door den Zwoegen Raad, beslist was, dat het heerlijke jachtrecht bestond, ging Swaegenmakers zijn recht verhuuren; hij zou daarvoor op het openbaar f 2000 's jaars trekken; Zleepman betaalt voor een stukje van Helvarenbeek f 600; de la Cour voor een stukje van Westelheers f 200. -

Van de 7 Raadsheden waren er 4 in Helvarenbeek, 1 te Voort, 1 te Brist en 1 te Spul; hoewel van de 2500 zielen er slechts 800 in de kern wonen, hebben deze toch de overhand, op de boeren van buiten. Men oeltte dat getulding, omdat er anders in Helvarenbeek zeker opne groote redken als aanleg van harde wegen enz. het stand raaden zijn gekomen. Bij de laatste

Hilvarenbeek.

Heenk kwam zijn opvoeding maken, en had niets bijzonders te vertellen; ik had hem reeds ontmoet als dominee te Veghel.

Pastoor Jurgens is van Esbeek verplaatst naar Hilvarenbeek; hij kwam met zijn kapelaan, den heer van Lerenen. — Pastoor Jurgens vroeg mijn steun, om bij g. d. goedgheurd te krijgen een raadsbesluit, waarbij aan de kerk ƒ6000 werd gegeven als bijdrage in een liefdadigheidsinstelling, het kerkestuur nam daarop over de verplichting op zich, om tegen ƒ100 s jaars, of tegen zoveel minder, als mogelijk zou blijken, de armen van Hilvarenbeek in het gasthuis op te nemen.

In den allerlaatststen tijd is het oud archief geregeld en geïndexed, bevestigd door den rijks archivaris. De regeling is klaar; alles staat nu in orde op zolder van het raadhuis.

De administratie van den gemeente secretaris komt veel te menig over; in het gemeenteraadslid komen de vreemde punten voor; zoo zijn 2 onder er in de gemeente b openbare scholen zijn! Het is te bedroeven dan te zeggen, dat er in b schouloorden onderwijs wordt gegeven!

Ook in deze gemeente is een opvoeding van winterkleding; B. en W. maenden den schouffabriekant g. v. d. Kleuten en den leerling Knippen; zij dwingen hem kneefels om tegen te laagte prijzen de benodigde winterkleding in hunne winkels te koop.

De parochie Esbeek is maar klein; 350 zielen; nog geen 200 communicanten.

Die ontrent de verhandeling van notaris Heijmans tot de weduwe de Vries van der Zeyden, dochter van den veldwachter van der Zeyden te Nistelrode, wat ik daarontrent onder „Nistelrode“ aantekende bij gelegenheid van mijn bezoek aan Nistelrode op 21 April 1906.

Den 20 Maart 1907 kwam ik weer in Hilvarenbeek; ik reed er van af het station Tilburg heen; bereikt later nog Diefen, waarna ik over Tilburg naar den Bosch terug keerde.

Ik verleende audientie aan Dr. Scheidelaar, die eenvoudig zijne opvoeding kwam maken en mij mededeelde, dat hij nog firmant was in een sigarenfabriek met 20 arbeiders. Daarna aan pastoor Jurgens, die er drijft in zaken, die gemeentelid betreft; hij zegt vooral tegen de belidelaar en tegen den

Hilvarenbeek.

bevegemester. Ik heb hem gevraagd, toch wat meer gemiddeld te treden; wat mocht het volle blok wel denken van al die ruzies? Men kan elkaar wel afbreken, maar dan blijft er ten slotte ~~ook~~ niets over. Pastoor Jurgens vroeg, dat ik mijnzijds den bevegemester tot gematigdheid zou aansporen, wat ik later natuurlijk deed.

De Rijksontvanger van der Ven en de hervormde predikant Heenk kwamen ten slotte nog eenmaal opvoeding maken en hadden niets bijzonders te vertellen.

B. en W. vermelden, dat er in Hilvarenbeek nog al geboerd werd door kleine ambachtsbazen; de boerbedrijven wordt scherp gehandhaafd voor zoverre dat mogelijk is; ontrent samendelling van kalk, soorten van steen enz. hadden B. en W. geen verstand; maar de voorgeschreven maten en afmetingen voor ruime van kamers enz. werden steeds in acht genomen.

Bij de aanstaande raadsverkiezing zal het er spannen meer verwacht, dat de weghouder Feijer uit den raad zal geworpen worden. — Bij de laatste verkiezing werd er niet gewerkt met drank, maar van beide zijden kreeg de vrieders dubbeltjes voor tijd verlies! De Pastoor verliet van af de preekstoel!

Men hoort, dat de vicinans den tram nog in den loop van dit jaar zal verlenen; er wordt ^{aan} gebouwd Tilburg - Hilvarenbeek - Esbeek - het Land - Tolst heide naar Goppel. — Het is nog onvast, waar het douane kantoor zal komen; te Esbeek of aan de grens. Te Esbeek zijn betere waringen te krijgen voor de belastingambtenaren, dan aan de openb. laar wordt het kantoor te Esbeek gevestigd, dan mag de tram tusschen de grens en Esbeek ook niet stilstaan.

Het behulp van de Heide l. is men begonnen met de ontginning van de Biester heide, ± 30 H. t. waarvan 1/3 is aangelegd tot natuurweide. — Ontrent het ontginnen van 10 H. t. Diefersche heide tot natuurweide was men in overleg met Heide l. 1; men dacht er dit jaar nog mede te beginnen.

Men had heel geen lust om hulp van staatsboschbeheer

Hilvarenbeek.

aan te nemen bij aanleg van den Bosch; erkele ver-
keerde denkelijk dien gangende trachtte ik den pleken met
het hoofd te maken.

Den klage over de laste van de gemeente was gebracht; men had daarvoor
ƒ 750 op de begroting uitgebraken, een bedrag dat door
de groot grondbezitters, notaris Kluyman, Schaeffermakers
enr. bespaard werd.

Er is nao gedwongen winkelnering op de fabriek van v.
d. Nieuw op de lozier van Krupp; de arbeiders klaagden
daarover niet, omdat ze geen mindere waarden krijgen dan
in andere winkels, en niet meer behoeven te betalen dan iedereen.

Burgemeester Beretta heeft zich veel moeite gegeven
om het huize der secretarie te verbeteren, om het archief wat
te ordenen, om het materiaal beter te bewaren. Hij schijnt
het goed met de wethouders te kunnen; ik vrees echter, dat
hij het tegen den pastoor zal moeten afleggen. — Hij slaat
niet naast scheidelaar, maar tracht de zijde te lijnen in
den strijd, hetgeen niet altijd door den pastoor wordt er-
kend.

Van uit den Bosch bezocht ik den 8 April 1911 Hilvarenbeek en L'airle.

Ik verleende audientie aan Dr Scheidelaar, van wien ik ver-
nam, dat hij zich verzoend heeft met pastoor Jurgens; dat
was omstreeks Januari gebeurd door bespreken met den
bestuur van de afdeeling Hilburg van den openbaarlijken
kring. De pleken hebben elkaar over en weer visites ge-
maakt! Hoe lang zal die vrede duren ???

Pastoor Jurgens kwam zijne opwachting maken, even
als Dr Thoden van Velzen, sinds 2½ jr. dominee in Hilvaren-
beek.

B. en W. hebben groote moeite met notaris Kleijmans,
die beweert het recht van voorspating langs de wegen te
hebben, en overal waar het maar mogelijk is, de weg aan-
ten beplant, terwijl hij aan het onderhoud der wegen
niets doet. — Het gedrag van notaris Kluyman brengt
de borgen nao dikwijls in beroving; hij krijgt van tijd tot

Hilvarenbeek.

tijd de dochter van den veldwachter te Nistelrode te logeren; hare kin-
den ^{bezochten} op zijne kosten een pensionaat! — Als notaris heeft
hij zo goed als niets te doen. —

Schaeffermakers uit Hilburg is overleden; binnenkort zal zijn
landgoed, Lyraendaal, horevens het plecht jachtrecht van Hilvaren-
beek onder den hamer komen. Dit plecht jachtrecht
bracht hem tot nu toe ƒ 1300 op; het gedeelte tusschen Hilburg en
de korn van Hilvarenbeek was gepacht door Tydeman; — het
gedeelte ten zuiden van de korn was gepacht door van Breyen
Brach en andere Hilburgsche pleken.

Het oud archief werd gedeeltelijk geordend en geïnventariseerd
door Mr. Bondman; het ligt uitgespreid op 2 alden;
den burgemeester opgedragen, daarover aan Mr. Chell te schrij-
ven en hem te verzaken het af te werken en voor den in-
ventaris te zorgen.

Gevraagd wordt men een kaart van de gemeentelijke bezittingen
zal doen vervaardigen, en in een register de exploitatie daarvan
uitvoering zal beschrijven.

Gevraagd of men zich niet met de naburige gemeenten zou kunnen
verstaan over de zoo noodzakelijke verbetering van de Kreusel,
des noods met provinciaal subsidie.

Gevraagd op de mogelijkheid om provinciaal subsidie te verkrijgen
in de kosten van aanleg van fietspaden.

Dr Scheidelaar is herbenoemd tot 1920; naar het schijnt willen
zijne tegenstanders de wettigheid van het benoemingsbesluit bewijs
kunnen, om daardoor Thoden van Velzen, een jongen arts, zoon van
den dominee, gelegenheid te geven benoemd te worden; hoofd
van de anti-Scheidelaar partij is het raadslid Lang, waer
met Scheidelaar gearfocierd is diens sigaren fabriek. —

Geer tegen den zins van het gemeentebestuur — vooral ook van
den burgemeester — wordt er thans herbealinge onderwijze ge-
geven. Den burgemeester aan het verstand gebracht, dat hij
verkerd handelt, door dergelijke zaken niet te bevoorderen.

Er zijn drie instellingen om armen te helpen: het algemeen
armbestuur, het Katholiek armbestuur, het fonds van spreemul;
zij werken allen samen; er zijn heel wat bestellingen, voor wie
het algemeen armbestuur de helft der bestellingen hebben draagt, en
ieder der beide andere instellingen ¼. —

Tilvarenbeek.

gedwongen winkelnering komt nog voor bij van der Kleuten; niet zo erg, dat de arbeiders zich daaraan beklagen.

Den 13 Juni 1916 berocht ik per auto van af station Tilburg de gemeenten Tilvarenbeek en Goyke.

De resultaten van de industrie zijn zeer bemoedigend; de leerloosrijen maken buitengewoon goede zaken; de schoenfabrieken gerangschikt; alleen de sigarenfabrieken werken slechts met geringe winsten: de bakak is moeilijk te verkrijgen en is bovendien buitengewoon duur. —

Elk werkvolk zal gemiddeld f 8 of 9 verdienen; de wachters zijn redelijk goed; huiskamer bedraagt f 1.50. —

De geest van het werkvolk laat niet te wensen over; voor een fabrieksplaats is de moraliteit nog goed, drank misbruik komt weinig voor.

Ook thans nog is er gedwongen winkelnering bij van der Kleuten. Klachten deswege van de zijde van het werkvolk worden niet vernomen.

De uitgestrekte gemeentelijke bezittingen leveren der gemeente naar verhouding van de uitgestrektheid geen noemenswaardige baten op. Kort ontginning wordt weinig gedaan. In de Wiersfensche heide heeft men door heide maatschappij 3.40 fl. A. natuurruide aangetoond; die opstanden zijn slecht bevestigd; de fi. nantieel resultaten zijn naar matig; gemiddeld f 130 per jaar. Bovendien is men weer bezig met 4 fl. A. rene beschrijving van de exploitatie der 3.40 fl. A. was bepalen, maar niet ten einde gebracht. Voor de rest was er niets beschreven, en kaart was er niet. Burgemeester zal een en ander in orde brengen. —

De Wiersfensche heide, die indertijd ontginnend werd ten prachtige resultaten opleverde, werd niet voldoende onderhouden; de waterleidingen niet gereinigd. De mooie natuurruide, die er waren, zijn geheel bedorven; totaal vernietigd; een groot bijkomst. Wel treurig!

Burgemeester de Raay maakt mij een ongen. sligen indruk; de man schijnt het besef te missen,

Tilvarenbeek.

dat hij zoveel ten goede kan doen en moet doen. Naar mijn mening doet hij zoo goed als niets. Ik gaaf niets van hem uit. —

Toen hij klaagde, dat het raadslid Willekens zoo lastig was, heb ik er hem op gewezen, dat hij dankbaar moest zijn, dat Willekens uit eigen oogden bleek, en zich naar de belangen van de gemeente interesseerde. —

Bij de Wierren aendgedrangen, zich in verbinding te stellen met het Staats bestuur. —

Burgemeesters is overleden; zijn even hebben groen. Deel schreef aan een zoon, met name van Siere; het is wel jammer, dat hij al het mooie hout brak, en van de bosken bouw- en weiland maakte. —

Elk heerlijk jachtbrecht is nog eigenaardig van de even burgemeesters. —

Nabaris Weymans is thans gehuwd met een jonge vrouw van onbesproken gedrag. Op zijn dochter en laten vallen thans geen aandacht meer. —

Den 21 Augustus 1920 kwam ik weer in Tilvarenbeek. De gemeenteraadverkiezing 1919 bracht twee nieuwe raadsleden, van wie één (Bregius) arbeider is. Men raadslid verloren burgemeester de Raay, en welhouder Noyens; er kwam dus veel versch bloed in den Raad!

Er zullen in Tilvarenbeek ± 50 Protestantsche kiesers zijn; baeren van de l. van welstand onder landlieden; ambtena. ren; en vooral opgezeten van de l. Albrecht; van de zes bedrijfsbaeren van die l. is er slechts één Katholiek; onder de vaste arbeiders zijn enkele Katholijken. — Het raadslid van Klauik is Protestant.

Het was bedroevend, maar ^{mij} Hevens een groote ergernis, dat burgemeester de Raay mij zoo dikwijls het antwoord schuldig bleef, als ik hem dat vroeg; de welhouders kwamen hem dan meestal te hulp; die eenvoudige menschen waren ontrent veel beter op de hoogte dan de burgemeester.

Silvarenbeek.

Ook hier woningnood; er zijn 22 woningen in aanbouw; voor f136.900, benevens f3000 voor het terrein. Die moeten f3.50 à f3.60 huur doen; gemeente heeft jaarlijks f1100.- bij te dragen.

Het Diessensch Wijk is thans voor 10 jr verhuurd voor f900.- Het werd in 1919 door verhuuren, onder leiding van de „Grondmij“ Zwolle ontgonnen.

De in laadplaats aan het Wilhelminakanal is aan besteed voor f18.500.-

Aan de Vriente Silberg werd de opdracht verstrekt een plan met betrekken begroeting te maken voor een harden weg Brest - Hoergestel Diefen.

Dit jaar was er weer voor het eerst kernis sinds 1914; de duur van de kernis werd met 1 dag ingekort; na 5 middags twee uur mocht in de kerbergen geen drank verkocht; de kernis liep in de beste orde af.

Er is nog geen beschrijving van de exploitatie der gemeentelijke bezittingen; men zal er nu toch eindelijk voor gaan zorgen. — Men heeft aan het Staatsboschbedrijf de bebossing van het vleisven opgedragen voor wat de hooggelegen gronden betreft.

De sigarenindustrie ging vrijwel te niet. De schoenindustrie gaat goed voor wat betreft het grof werk; het fijn werk gaat heelmaal niet meer; daardoor ligt een fabriek stil. — Den kerloovers ^{het slecht.} gaat

De „Grondmij“ Zwolle“ maakte de Keusel in orde; groote waterschaade wordt er niet geleden.

Notaris Huijsmans is overleden; hij liet voor wellicht 3 hon grond na, bezwaard met minstens twee hon schuld.

Den 13^{den} huipstus 1924 kwam ik weer in Silvarenbeek. — Een audientie; ik was dus voor den geheelen duur van mijn bezoek op B. en W. aangewezen.

Gemeente bouwde 22 woningen; de exploitatie kost jaarlijks f1100 — Nu voldoet het particulier initiatief meer voldoende in de behoefte; zoo werden in het laatste jaar een tiental woningen — meestal baerderijen — gebouwd.

Silvarenbeek

De verhouding tusschen boeren en burgers is goed; tusschen verkopers en werknemers bestaat nog al eens wrijving.

In den Raad zitten 2 arbeiders 4 burgers 5 boeren.

Welhouder Forrier viel als zoodanig omdat hij burger was, en de boeren oordeelden, dat zij recht hadden op een welhouders plaats. De nieuwe welhouder — v. Lyk — is boer.

Willekens deed zijn best om welhouder van Raak te wippen, en hem te vervangen door den Protestant van Haterik (Werk bij den notaris); de beleg mislukte. van Raak kreeg 6 stemmen, van Haterik 5.

Warenkeuringdienst is nuttig. — Vleeschkeuringdienst id ~~behalve dat~~ maar lastig. Men is in onderhandeling met Silberg om daar hetzelfde systeem in te voeren als in Breda, nl dat een uit wood geslecht best door den keuringdienst per lastaak naar Silberg wordt gebracht, daar wordt gekeurd, en wordt verkocht als het goed gekeurd wordt. Door die regeling vervallen groote beswaren, welke ten plattenlande tegen de vleeschkeuring bestaan.

Aan de laadplaats voor het Wilhelminakanal te Brest is het nog niet erg druk; aangevoerd worden vooral slaasand, steenen, hout kunstmest; afgevoerd wordt hout, hooi, stroo enz. Klavenmeester is een arbeider, die zich daar een woning bouwde, winkel houdt, verlof heeft en verder bij het laden en lossen van de schepen behulpsnaam is. Voorloopig loont de gemeente hem voor zijne diensten 50% van de haven en kade gelden.

Het elektriciteitsbedrijf leverde het eerste jaar (1922) een voordeelig saldo van f1600, in 1923 kwam Esbeek er bij; daar is het voldoende afname en een groot net; het balig saldo liep in 1923 tot f100 terug, niettegenstaande de „sing van de Hrecht“ een afname van f3000 garandeerde.

Men denkt er hard over, het Esbeekse net weer op te breken.

Het het Staatsboschbedrijf werd een contract gesloten tot bebossing van gemeentegronden. Op mijn vraag hoe groot het complex was, wist de burgemeester geen antwoord te geven. Er ontstond daarna een twist.

Hilversumbeek

gesprek besfchen den burgemeester en de wethouders over de vraag of de bestaande bosschen bij het complex behoorden of niet. Ik verzocht toen den burgemeester op de secretarie het contract te halen. Hij heeft daarin toen verder zitten bladeren, maar kon mij, toen ik wegging, nog niet zeggen hoe groot het complex was, noch hoe het met die bosschen stond. Het was ergerlyk!

Omtrent de waterschapslasten van de Dommel vond ik in den wethouder van Eyle een heftige aanklager van het Comité van actie; ik heb den man zijne argumenten kaln weerlegd, en geloof hem gewonnen te hebben. Het was een zeer langdurige discussie; ik miste daardoor den tijd om nog andere gemeentelijke zaken te bespreken.

Hilversumbeek